

5 Cultuurhistorie, landschap en natuur

5.1 Doelen

In de projectnota zijn voor cultuurhistorie, landschap en natuur twee doelen geformuleerd:

- In het zuidelijk deel wordt gestreefd naar behoud van het aanwezige en het nog herkenbare onregelmatige blokverkevelingspatroon. Ook wordt hier aandacht gevraagd voor bestaande natuurwaarden.
- Bij het uitvoeren van werken wordt rekening gehouden met bijdragen aan behoud en versterking van kenmerkende en onderling samenhangende waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, binnen de toegekende functies en de randvoorwaarden die landinrichting stelt.

Bij het uitwerken naar meer concrete doelstellingen stond de commissie voor de taak deze doelstellingen in harmonie te brengen met het realiseren van de hoofddoelstelling: verbetering van de verkaveling voor de landbouw. Deze afstemming spitst zich toe op het behoud van het cultuurhistorisch waardevolle landschapspatroon van natuur-

lijke waterlopen, oude lanen, wegen en paden, archeologisch waardevolle terreinen (bijvoorbeeld wierden) en herkenbare verkaveling. Daarvoor zijn de volgende toetsbare doelstellingen geformuleerd:

- handhaving van de essentiële onderdelen van het hoofdpatroon van natuurlijke doorgaande waterlopen in samenhang met paden en wierden;
- vrijwillig herstel van verdwenen natuurlijke waterlopen waar mogelijk en wenselijk;
- behoud van de hoofdkenmerken van de perceelsstructuur in gebieden met een herkenbaar verkavelingspatroon.

5.2 Maatregelen: cascoplan en werkwijze belangenafweging

De commissie streeft ernaar de gronden zodanig te verkavelen dat na de RAK een situatie ontstaat waarmee zowel het behoud van het landschap als de landbouwkundige ontwikkeling is gediend.

Cascoplan

Algemeen

- bloksgrens RAK Appingedam - Delfzijl
- enclave
- nieuwe N33 (excl. op- en afritten)
- hoofdverbindingswegen
- (verharde) wegen
- spoorweg

Te behouden hoofdstructuur landschap (casco)

- natuurlijke waterloop
- - - natuurlijke waterloop (behoud afhankelijk nieuwe toedeling)
- contour wierde, oude kleilanden en overige structuurlijnen
- archeologisch terrein
- herkenbaar verkavelingspatroon

Dat betekent dat belangen zorgvuldig op elkaar moeten worden afgestemd.

Daartoe heeft de commissie in overleg met gemeenten en provincie in de eerste plaats een *cascoplan* ontworpen. Daarin is de hoofdstructuur van het landschap, het 'casco', aangegeven, bestaande uit de belangrijkste - binnen bepaalde spelregels te behouden - waterlopen, andere waardevolle structuurlijnen en landschapselementen en gebieden met een herkenbaar verkavelingspatroon. Het cascoplan ligt mede ten grondslag aan de kaart die bij dit plan hoort (de 'plan-kaart').

De landinrichtingscommissie is zich ervan bewust dat behoud van het casco problemen kan opleveren voor de landbouwkundige ontwikkeling. Daarom biedt zij *speelruimte voor aanpassingen* bij het ruilen van grond, zoals het onder voorwaarden dempen of verleggen van waterlopen en sloten. In zulke situaties moet het landbouwkundige nut van de ingreep wel zorgvuldig worden afgewogen tegen de negatieve gevolgen voor het landschap. Voor die afweging heeft de commissie samen met de gemeenten en de provincie een *werkwijze* ontworpen, die op heldere en voor iedereen controleerbare normen berust. De commissie gaat dit afwegingskader hanteren bij het maken van de toedeling; de gemeenten gebruiken het bij het beoordelen van vergunningaanvragen voor bijvoorbeeld slootdempingen, zowel tijdens als na de RAK.

Andere oplossing

Wanneer de afweging als uitkomst heeft dat een landschappelijke ingreep (bijvoorbeeld een slootdemping) te overwegen is, bekijkt de commissie eerst of er een *andere oplossing* mogelijk is waarmee het landbouwkundige doel ook wordt bereikt met minder schade aan het landschap. Pas wanneer dit niet mogelijk blijkt, wordt eventueel overgegaan tot de ingreep. De gemeenten zullen bij hun beoordeling van vergunningaanvragen nagaan of de commissie aan deze inspanningsverplichting heeft voldaan.

In het navolgende worden achtereenvolgens besproken:

- de uitgangspunten van de commissie bij het bepalen van het casco;
- de speelruimte die de commissie biedt om binnen dit casco aan landbouwkundige wensen tegemoet te komen en de werkwijze voor de afweging van de landbouwkundige en landschappelijke belangen;
- de stappen die de commissie volgt bij het zoeken naar een oplossing, waarbij de ingreep wordt vermeden;
- de afstemming tussen het landinrichtingsplan en de gemeentelijke bestemmingsplannen.

Uitgangspunten bij bepaling casco

Natuurlijke waterlopen

De natuurlijke waterlopen (figuur Cascoplan) vormen een samenhangend netwerk, waarvan de oorsprong teruggaat op het begin van de

ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van ons gebied. Bij het bepalen van het netwerk heeft de commissie in overleg met provincie en gemeenten vooral gelet op lange ononderbroken lijnen, relaties met wierden, de herkenbare verkavelingspatronen en de belevingswaarde van natuurlijke waterlopen vanaf de openbare weg.

Contourlijnen en archeologisch waardevolle terreinen

Op de plankaart (zie ook figuur Cascoplan) zijn de beschermde archeologische monumenten opgenomen en alle overige archeologische terreinen waarvan het belang op grond van onderzoek vaststaat. Deze elementen (bijvoorbeeld wierden en kloosterterreinen) zijn over het algemeen van internationaal belang; de bescherming is geregeld via de Monumentenwet. Hierin is de commissie volgend. In vergelijking met het voorontwerpplan zijn enkele terreinen toegevoegd.

Contouren van wierden zijn vaak nog goed herkenbaar in het landschap. Omdat ze deel uitmaken van het landschapspatroon zijn ze als te behouden aangegeven. Dit geldt ook voor de oude kleilanden en overige structuurlijnen.

Herkenbare verkavelingspatroon

In gebieden met een herkenbaar verkavelingspatroon is een sterke topografische gelijkenis aanwezig met de kaart van 1860. Een verkaveling wordt bepaald door het patroon van de sloten en de schaalgrootte. In gebieden met een herkenbare verkaveling is het de bedoeling het herkenbare slotenpatroon in stand te houden. Om de landbouw in deze gebieden voldoende ontwikkelingsmogelijkheden te bieden wordt echter een zekere schaalvergroting toegestaan. De landbouwkundige en landschappelijke randvoorwaarden waar-

Binnen het gebied met een herkenbaar verkavelingspatroon zijn enkele gebiedjes aan te wijzen die in hoge mate hun oorspronkelijke kleinschalige karakter hebben behouden, vooral doordat de grond hier thans wordt gebruikt door kleinere grondeigenaren. Voorbeelden hiervan zijn te vinden nabij Oosterwijtwerd, Jukwerd en Krewerd. De commissie zal proberen in het kader van het plan van toedeling de kleinschalige gebiedjes zoveel mogelijk opnieuw toe te delen aan de kleine eigenaren en aldus bij te dragen aan het behoud van het oorspronkelijke karakter.

Matrix

Landschappelijke gevolgen van ingreep	Vrijwel afwezig	Matig	Groot
Landbouwkundig nut van de ingreep			
Gering	ja	nee	nee
Redelijk groot	ja	ja	nee
Groot	ja	ja	ja

ja: commissie neemt ingreep op in toedeling (NB: echter pas nadat het niet mogelijk is gebleken een andere oplossing te vinden); gemeente verleent aanlegvergunning
 nee: commissie wijst ingreep af; gemeente verleent geen aanlegvergunning

binnen slootdemping mogelijk is worden bepaald door een afwegingsmatrix.

Afweging landbouw-landschap via matrix

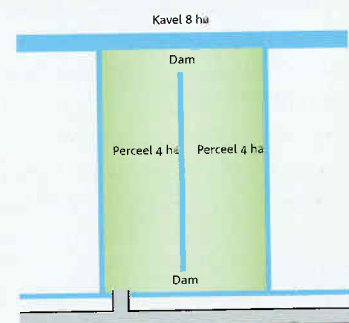
In beginsel streeft de commissie behoud van het landschappelijk casco na. Zoals hiervoor aangegeven kan in bepaalde situaties onverkort behoud echter de ontwikkeling van de landbouw te sterk belemmeren. Om tot aanpassingen van het casco door slootdemping en/of stroomlijning te kunnen overgaan is toestemming van de gemeente nodig op grond van de bestemmingsplannen.

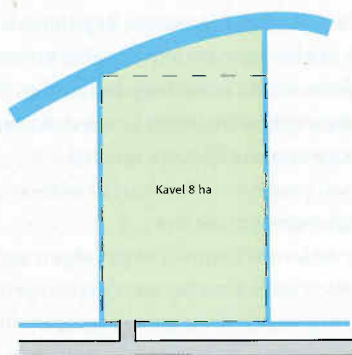
Als hulpmiddel voor een goede afweging heeft de commissie samen met gemeenten een matrix ontwikkeld. De kern hiervan is dat de toelaatbaarheid van ingrepen in waardevolle kavelpatronen en natuurlijke waterlopen wordt bepaald door de afweging van het nut voor de landbouw aan de ene kant en de mate van inbreuk voor het landschap aan de andere kant. Het afwegingskader hiervoor berust zoveel mogelijk op concrete, voor iedereen controleerbare normen. Zowel het landbouwkundig nut als de landschappelijke inbreuk wordt in drie klassen ingedeeld. De afweging verloopt volgens de matrix hiernaast.

Criteria landbouwkundig nut

Hoe groot het landbouwkundig nut van een ingreep wordt ingeschat (gering, redelijk groot of groot) hangt in de eerste plaats af van de perceels- c.q. de kavelgrootte. In verband daarmee spelen ook de onderlinge slootafstand, de aanwezigheid van voldoende brede dammen en de kavel- respectievelijk perceelsvorm een rol. Voor veebedrijven zijn de volgende minimumeisen ten aanzien van perceelsgrootte en kavelgrootte geformuleerd:

- 1 Uit oogpunt van beweiding bedraagt de minimale perceelsgrootte 4 ha.
- 2 Uit oogpunt van bewerking bedraagt de minimale kavelgrootte 8 ha. Hierbij heeft deze kavel een regelmatige vorm met evenwijdige lange zijden en minstens 1 van de 2 korte zijden haaks hierop. De kavel omvat bij een grootte van 8 ha maximaal 2 percelen met een oppervlakte van elk 4 ha. De percelen worden gescheiden door een sloot met een dam van 12 m op beide kavel-einden. De scheidingsloot tussen de twee

percelen loopt evenwijdig aan de buitensloten. De perceelsbreedte bedraagt minstens 50 m.

- 3 Bij een onregelmatige kavelvorm, zoals in dit gebied veel voorkomt, wordt de benodigde oppervlakte van de kavel groter. De oppervlakte hiervan wordt bepaald door de eis dat een kavel als onder 2 omschreven hier volledig in past.

Voor akkerbouwbedrijven zijn de minimumeisen als volgt:

- 1 De minimale perceelsgrootte is 10 ha. Hierbij heeft dit perceel een regelmatige vorm met evenwijdige lange zijden en minstens 1 van de 2 korte zijden haaks hierop. De perceelsbreedte bedraagt minstens 100 m.
- 2 Bij een onregelmatige perceelsvorm wordt de benodigde oppervlakte van het perceel groter. De oppervlakte hiervan wordt bepaald door de eis dat een perceel als onder 1 omschreven hier volledig in past.

Wanneer de situatie vóór de ingreep niet aan deze eisen voldoet, wordt het nut van de ingreep (sloot-

demping of aanpassing van een natuurlijke waterloop) als **redelijk groot** of **groot** aangemerkt. Als het aanpassen van een natuurlijke waterloop of het dempen van een sloot noodzakelijk is voor een nieuwe toedeling is het belang **groot**. Het gaat in dat geval om algemeen agrarische belangen die boven een individueel belang uitstijgen. Overigens zijn ook verbeteringen voor een individueel bedrijf denkbaar waarvan het landbouwkundig nut als **groot** wordt aangemerkt en de toestemming dus wel wordt verleend. Dat hangt ervan af hoe groot het bedrijfsbelang is dat met de ingreep is gemoeid. Hierbij kunnen bijvoorbeeld effecten van regelgeving in het kader van MINAS (voor melkveehouders) of van de Wet verontreiniging oppervlaktewater (voor akkerbouwers) een rol spelen.

Bij stroomlijning van natuurlijke waterlopen gaat het om trajecten die dermate bochtig zijn dat ze een goede mechanische bewerking van de aanliggende kavels onmogelijk maken of ernstig belemmeren. Er is sprake van aantoonbaar nut voor de agrarische bedrijfsvoering wanneer de vormverbetering leidt tot een bocht die overeenstemt met de bochtstraal van de agrarische werktuigen. Dit is in het algemeen het geval als de bocht groter is dan 90 graden.

Kosten van stroomlijning zijn meegenomen in de kavelaanvaardingsbegroting (zie paragraaf 4.2).

Criteria landschappelijke gevolgen herkenbaar verkavelingspatroon

Randvoorwaarde bij slootdemping is dat het karakter van het verkavelingspatroon behouden blijft. Dit karakter komt vooral tot uitdrukking in de vorm

Effect op opstreekende verkaveling	Landschappelijke gevolgen demping (in te vullen in afwegingsmatrix)
Lengte/breedte-verhouding nieuwe perceel minder dan 50% lager dan huidige gemiddelde verhouding	Vrijwel afwezig
Lengte/breedte-verhouding nieuwe perceel tussen de 50% en 67,5% lager dan huidige gemiddelde verhouding	Matig
Lengte/breedte-verhouding nieuwe perceel meer dan 67,5% lager dan huidige gemiddelde verhouding	Groot

Effecten op natuurlijke waterloop	Landschappelijke gevolgen stroomlijning (in te vullen in afwegingsmatrix)
Verruiming dwarsprofiel zonder verlegging en met behoud bestaande dwarsprofiel	Vrijwel afwezig
Verlegging met behoud bochtig karakter en natuurlijk dwarsprofiel	Matig
Verlegging met verlies bochtig karakter en/of natuurlijk dwarsprofiel	Groot

en de richting van de kavels. Met andere woorden: hoe groot de landschappelijke gevolgen van een slootdemping worden ingeschat (vrijwel afwezig, matig of groot) hangt af van de mate waarin het verkavelingspatroon erdoor wordt beïnvloed. Blijft het patroon goed te herkennen, dan zijn de gevolgen **vrijwel afwezig**. Als de herkenbaarheid verloren gaat, zijn de gevolgen **groot**.

Niet alle sloten zijn even belangrijk voor het patroon. De sloten met een natuurlijke oorsprong zijn het belangrijkste, het zijn de oudste en meest bepalende sloten in hun gebied. De gevolgen van het dempen van een sloot van natuurlijke oorsprong worden per definitie als **groot** aangemerkt. *Dwarssloten* tussen opstreekende sloten zijn in het algemeen het meest recent gegraven en mede daarom het minst belangrijk. De gevolgen van demping van een dwarssloot worden dan ook als **vrijwel afwezig** gekwalificeerd.

Bij *opstreekende sloten* hangt de beoordeling van

de gevolgen van demping af van de vraag in hoeverre het opstreekende karakter behouden blijft. Is dat het geval, dan zijn de gevolgen **vrijwel afwezig**. Verdwijnt het opstreekende karakter, dan zijn de gevolgen **groot**. Dit wordt bepaald door de verhouding tussen lengte en breedte van een perceel na demping. Vertaald in cijfers resulteert dat in het eerste schema in de kolom hiernaast.

Als uitgangssituatie voor de lengte/breedte-verhouding beschouwt de commissie de situatie op de stemmingsdatum van de RAK. Hiervoor wordt de meest recente luchtfoto gebruikt, handmatig gecorrigeerd voor de ontwikkelingen tussen vliegdatum en stemmingsdatum. Bij de vaststelling tot welke categorie een sloot behoort (natuurlijk, opstreekend of dwarssloot) betrekken de commissie en de gemeenten het oordeel van een of meer deskundigen.

Criteria landschappelijke gevolgen stroomlijning natuurlijke waterlopen

Hoe zwaar de landschappelijke gevolgen van stroomlijning van *natuurlijke waterlopen* worden aangemerkt is weergegeven in het tweede schema in de kolom hiernaast. Bepalend is in hoeverre het bestaande dwarsprofiel en het bochtige karakter van de waterloop behouden blijven. De benadering in dit schema is ook van toepassing op sloten van natuurlijke oorsprong.

Andere afwegingsaspecten

Wanneer de landschappelijke gevolgen van de ingreep als vrijwel afwezig worden aangemerkt, wordt de ingreep in principe toegestaan. Bij ieder zich voordoend geval zal een deskundigen-advies een rol spelen. Ook zal de situatie ter plekke in ogenschouw worden genomen om tot een zorgvuldig oordeel te komen.

Behalve met de afweging volgens de matrix houdt de commissie ook rekening met de verhouding tussen de kosten en de baten van een ingreep en met de natuurlijke waarden (eventuele bijzondere planten en dieren) van de te dempen of te verleggen waterloop. Dit laatste aspect zal ook altijd een rol spelen bij de afweging door de gemeente.

Voorbeelden van toepassing matrix

Enkele denkbeeldige situaties kunnen duidelijk maken hoe de afweging tussen landbouw- en landschapsbelang aan de hand van de matrix met de bijbehorende normen straks zal uitpakken.

Stel, de commissie ziet als laatste mogelijkheid om een goede toedeling te realiseren het dempen van een sloot in een kavel van 4 ha bestaande uit twee percelen. Het effect is dat een perceel van 4 ha ontstaat. Omdat de toedeling van meerdere bedrijven ermee is gediend, is het landbouwkun-

dige nut groot. De sloot ligt in een gebied met oorspronkelijke of herkenbare verkaveling en loopt evenwijdig aan de verkavelingsrichting (het is dus een 'opstreckende' sloot). Na demping is de onderlinge afstand van de resterende sloten zodanig dat de herkenbaarheid verloren gaat. De landschappelijke inbreuk is daarom groot. Een blik op de matrix leert dat de commissie de ingreep zal uitvoeren en dat de door de commissie aangevraagde aanlegvergunning wordt verstrekt door de gemeente.

Het tweede voorbeeld gaat uit van dezelfde situatie: een kavel van 4 ha, bestaande uit twee percelen. Nu vraagt een individuele agrariër bij de gemeente een slootdemping aan om de situatie voor zijn bedrijf te verbeteren. Het nut is in dit geval redelijk groot, er is sprake van een aantoonbare verbetering voor één bedrijf. De landschappelijke inbreuk is wederom (zelfde situatie als in eerste voorbeeld) groot. In dit geval wijst de tabel uit dat de aanlegvergunning voor de ingreep niet wordt verleend.

Nogmaals dezelfde situatie: een kavel van 4 ha, bestaande uit twee percelen. Een agrariër vraagt de gemeente vergunning om een sloot te dempen, om daarmee één perceel van 4 ha te verkrijgen. Het nut is dus weer redelijk groot. Het gaat weer om een opstreckende sloot in een gebied met oorspronkelijke of herkenbare verkaveling. Er is

één verschil: de herkenbaarheid gaat niet geheel verloren; de verhouding tussen lengte en breedte van het nieuwe perceel is 60% lager dan in de oude situatie. De landschappelijke inbreuk wordt nu aangemerkt als matig. Dat houdt in dat de aanlegvergunning nu wel wordt verleend.

Eerst andere oplossing verkennen

Wanneer op grond van de bovenstaande criteria een ingreep gerechtvaardigd, maar de landschappelijke inbreuk matig of groot is, zoekt de commissie eerst naar een andere oplossing voor het landbouwkundig probleem, die geen of minder landschappelijk nadeel oplevert. Achtereenvolgens worden de volgende mogelijkheden nagegaan:

- Kan het dempen van sloten worden vermeden via het ruilen van grond, doordat naar het oordeel van de commissie de nadelen van slechte perceelsvorm en onvoldoende perceels-grootte in voldoende mate worden gecompenseerd door de bedrijfseconomische voordelen van de nieuwe toedeling voor het bedrijf als geheel? Kan de natuurlijke waterloop zodanig als eigendomsgrens of als hoofdwatgang worden aangewezen bij de nieuwe toedeling, dat de landbouwkundige nadelen van een slechte vorm of een te klein perceel in voldoende mate worden opgeheven?
- Als dat niet mogelijk is, kunnen de landbouwkundige nadelen dan worden opgeheven

- door toewijzing van extra grond aan de betreffende landbouwer?
- door het gedeelte dat de slechte perceelsvorm veroorzaakt aan de agrarische bedrijfsvoering te onttrekken, zodoende een rechte kavelgrens te maken en het grondverlies te compenseren?
- door na te gaan of een vrijwillige beheersovereenkomst voor de betreffende landbouwer de nadelen van een slechte perceelsvorm voldoende compenseert door een vergoeding? Daartoe heeft de commissie de provincie gevraagd voor de uitvoering van het ruilverkavelingsplan 30 ha beheersovereenkomsten te reserveren (zie ook hoofdstuk 3). Het is van belang dat de overeenkomsten voor een langere periode kunnen worden afgesloten.

Een combinatie van de genoemde mogelijkheden is ook denkbaar. Pas wanneer geen van de mogelijkheden een oplossing biedt, kan een natuurlijke waterloop gestroomlijnd of een sloot eventueel gedempt worden.

Afstemming met gemeentelijke bestemmingsplannen

Demping en aanpassing van waterlopen en andere ingrepen in het landschap zijn via de bestemmingsplannen van gemeenten aan regels gebonden. Daarom is het van groot belang dat de afweging tussen agrarisch nut en landschappelijke gevolgen door de landinrichtingscommissie en door de gemeenten volgens dezelfde principes en langs dezelfde lijnen plaatsvindt. De gemeenten en de commissie hebben het hiervoor beschreven afwegingskader gezamenlijk opgesteld en in principe afgesproken dit te zullen volgen. Dat geldt zowel tijdens de uitvoering van de ruilverkaveling

als voor de periode daarna, als de agrariërs hun bedrijf op -voor een deel- nieuwe kavels voortzetten. De nieuwe situatie kan immers aanleiding zijn voor individuele verbeteringswensen die vergunningplichtig zijn met het oog op het behoud van landschappelijke waarden. Het ligt voor de hand dat de werkwijze en de uitgangspunten in het kader van de landinrichting ook de basis zullen vormen voor het beleid ten aanzien van de individuele agrariërs. Individuele gevallen worden op gelijke wijze behandeld ongeacht in welke gemeente ze zich afspelen. De uitkomst wordt niet meer bepaald door de gemeentelijke ligging, maar door de vastgestelde landschappelijke waardering van het element in kwestie.

Bij toepassing van de matrix kunnen de huidige bestemmingsplannen gehandhaafd blijven als toetsingskader voor de activiteiten. Wel is het nodig dat de raden van Appingedam en Delfzijl een besluit nemen over de toepassing van de matrix en daaraan gekoppelde afspraken in het landinrichtingsplan. In Loppersum is de matrix een onderdeel van het bestemmingsplan.

De procedures die bij een aanvraag doorlopen moeten worden kunnen per geval verschillen. In de meeste gevallen zal voor de ingrepen waar het hier om gaat een aanlegvergunning nodig zijn. Voor aanpassingen aan natuurlijke waterlopen uit het cascoplan gelegen in de gemeente Appingedam is een wijziging van het bestemmingsplan nodig. Dit geldt ook voor waterlopen beschermd in het bestemmingsplan maar vervalten in het cascoplan. Ook voor een deel van de natuurlijke waterlopen binnen de gemeente Delfzijl is bestemmingsplanwijziging aan de orde als een sloot moet worden gedempt.

Overigens kunnen waterlopen pas worden aange-

past wanneer ook het waterschap hiervoor toestemming verleent.

Hergraven

Door demping in het verleden zijn hiaten ontstaan in het hoofdpatroon van natuurlijke waterlopen. De ligging van verdwenen waterlopen is te vinden op historische kaarten. In incidentele gevallen zal de commissie meewerken aan het hergraven van een gedempte natuurlijke waterloop, bijvoorbeeld door deze te laten samenvallen met een eigendomsgrens. Waterlopen binnen een bedrijf kunnen alleen worden hergraven op basis van volledige vrijwilligheid en met de volledige instemming van de eigenaren.

5.3 Overige maatregelen natuur en landschap

Een deel van de overige maatregelen gericht op landschap en natuur houdt nauw verband met het cascoplan.

Beheersovereenkomsten

Om de nadelen van te kleine en slecht gevormde percelen voor agrariërs op vrijwillige basis te compenseren gaat de commissie er van uit dat de provincie 30 ha heeft gereserveerd voor beheersovereenkomsten (zie paragraaf 5.2). Deze kunnen in samenhang met het behoud van landschappelijke waarden bijdragen aan behoud van natuurwaarden en aan compensatie van eventueel verlies aan natuurwaarden door slootdempingen in het kader van kavelaanvaardingswerken.

Natuurcompensatie N33

In het voorontwerpplan heeft de landinrichtingscommissie de wens aangegeven te kunnen beschikken over een oppervlakte die zou moeten dienen ter compensatie van het verlies aan natuur- en landschapswaarden door de aanleg van de nieuwe N33. Deze grond zou dan een rol kunnen spelen bij het veilig stellen van voor de natuur en/of cultuurhistorie waardevolle percelen, stroken en overhoeken, zoals beschreven bij de afweging landbouw-landschap. Toen het ontwerpplan werd opgesteld was er onduidelijkheid over beschikbaarheid van middelen voor het beheer van dergelijke elementen; daarom is het voorplan uit dit plan geschrapt. De commissie houdt de mogelijkheid open dat natuurcompensatie in een later stadium via een zogeheten planuitwerking toch in het landinrichtingsplan wordt opgenomen. Zo'n planuitwerking volgt dezelfde procedure als het voorliggende plan, inclusief ter inzagelegging en mogelijkheid om bedenkingen te uiten.

Erfbeplantingen

Erfbeplantingen dragen bij aan een aantrekkelijk landschap, een mooie woonomgeving en vormen broedgelegenheid voor een aantal vogelsoorten. Het plan biedt de mogelijkheid om op vrijwillige basis en met subsidie erfbeplanting of andere kleine natuurelementen rond de boerderij aan te leggen.

Hierbij zal waar mogelijk worden aangesloten op het beschermingsplan voor de steenuil van Landschapbeheer Groningen en de Steenuilenwerkgroep. Het RAK-gebied is een van de weinige gebieden in de provincie waar nog meerdere paren van deze sterk bedreigde vogelsoort broeden. De inrichting van boerenerven is een van de factoren die de aantrekkelijkheid van een omgeving voor de steenuil bepalen.

Verder zijn wellicht zinvolle combinaties mogelijk met het project 'Wierden en waarden' van de provincie (zie paragraaf 3.4).

Kosten: f 200.000

5.4 Effecten

Het cascoplan en de afwegingsmatrix met de bijbehorende normen zorgen voor een duidelijk toetsingskader voor de afstemming tussen verbetering van de verkaveling enerzijds en behoud van de landschappelijke structuur anderzijds. Dat geldt zowel voor de uitvoering van de ruilverkaveling als voor de situatie daarna. In vergelijking met de situatie zonder ruilverkaveling zijn er daardoor betere kansen voor duurzaam behoud van de waardevolle onderdelen van het landschap in hun onderlinge samenhang. Deze kansen worden vergroot door de inzet van extra instrumenten zoals vrijwillige beheersovereenkomsten. Ruiling van grond in combinatie met overbedeling en verleggen van eigendomsgrenzen biedt de mogelijkheid de landbouwkundige problemen van kleine, slecht gevormde percelen op te lossen zonder slootdemping en aanpassing van natuurlijke waterlopen. In de situatie zonder RAK ontbreekt deze mogelijkheid. Dit betekent dat agrariërs zelf aanlegvergunningplichtige werken zullen willen uitvoeren om hun bedrijfsindeling te verbeteren. Op grond van het nu geldende aanlegvergunningbeleid in de betrokken gemeenten is de kans groot dat de gemeenten vaker een aanlegvergunning voor het dempen van waardevolle waterlopen zullen verlenen op grond van zwaarwegende agrarisch belangen.

Tegenover de grotere kansen op behoud van een samenhangend stelsel van natuurlijke waterlopen staat dat een aantal minder waardevolle onderdelen van het landschap minder bescherming krijgt. De overige maatregelen hebben een positief effect op de kwaliteit van natuur en landschap.